

TURIZAM, ZAŠTITA I PROSTOR: UTJECAJ EUROPSKOG ZELENOG PLANA NA INSTITUCIONALNU EVOLUCIJU HRVATSKE VLADE

Sažetak

U radu je prikazan utjecaj Europskog zelenog plana na institucionalnu evoluciju izvršne vlasti u Hrvatskoj. Zbog toga se u radu najprije analizira uspon „zelene agende“ od marginalne političke teme do središnje kohezivne politike Europske komisije. Također, u radu je razmotren investicijski i regulatorni okvir koji je već usvojen na razini EU-27. Europski zeleni plan, pritiskom odozgo, politički i razvojno već utječe na zemlje članice EU-a, pa tako i na Hrvatsku. Recentno formiranje Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije u Hrvatskoj, uz analizu prigodnog uzorka vlada zemalja članica EU-a i njihovih trenutačnih resora, smatra se dokazom da je Europski zeleni plan uklopljen u institucije izvršne vlasti država članica u roku od samo pet godina. U radu se, također, posebno tematizira važnost zaštite bioraznolikosti i njezin utjecaj na evoluciju turističke politike u Hrvatskoj. U zaključku se komentiraju ograničenja istraživanja i preporučaju promjene turističke politike u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Europski zeleni plan, institucije, evolucija, turizam, zaštita, Hrvatska

Uvod

Temeljna hipoteza istraživanja koje je rezultiralo ovim radom jest da „zelena tranzicija“, koju je kao svoju središnju razvojnu politiku prihvatila Europska komisija (u daljnjem tekstu EK), utječe na evoluciju konfiguracije izvršne vlasti tako da razdvaja gospodarske i prostorne politike u državama članicama Europske unije (u daljnjem tekstu EU). Druga je hipoteza da u kontekstu Europskog zelenog plana (u daljnjem tekstu EZP)¹ očuvanje bioraznolikosti dobiva izrazito važno mjesto te da će se zbog toga turistička politika u Hrvatskoj morati prilagoditi potrebama zaštite bioraznolikosti. Da bi se potvrdile obje hipoteze, provedena je analiza sekundarnih izvora literature. Zbog toga

---

¹ Engleski naslov ovog plana je *European Green Deal* (European Commission, 2019).

je tekst deskriptivnog karaktera, a pregled se temelji na analizi: a) „uspona“ zelene agende od marginalne političke teme do središnje europske politike EK-a, b) veličine i obuhvata financijskih poticaja i pravnog okvira vezanih za implementaciju EZP-a u razdoblju 2021. – 2027. godine te c) značaja koncepta bioraznolikosti u kontekstu prihvaćanja EZP-a. Dodatno, prva se hipoteza testira i analizom prigodnog uzorka država čija se konfiguracija ministarstva promijenila u procesima prilagodbe „zelenoj tranziciji“. Pritom valja naglasiti da ta analiza ne obuhvaća povijesnu dimenziju prilagodbi tako da se bavi rekonstrukcijom vremenskog okvira u kojem se adaptacija u promatranoj državi dogodila, već se odnosi na *status quo*. Naime, provedena je analiza horizontalnog tipa da bi se pokazala širina političke dinamike koja je, u prilagođavanju „zelenoj tranziciji“, zahvatila EU. Prigodnost uzorka uvjetovana je, s jedne strane, činjenicom da je tema prilagodbe državne uprave država članica EZP-u zasad rijetko obrađivana u znanstvenoj literaturi² te, s druge strane, činjenicom da neke države članice nemaju sučelja iz kojih je moguće vidjeti sastav svake pojedine nacionalne vlade³. Zbog toga je analiziran samo sastav onih vlada koje su imale takva sučelja na engleskom jeziku jer je ograničeno poznavanje službenih jezika EU-a jedno od ograničenja ovog istraživanja. Također, ograničenje istraživanja predstavlja isključivo oslanjanje na sekundarne izvore, ali je u trenutku pisanja rada ono bilo presudno jer ovaj rad nije dio ni jednog financiranog znanstveno-istraživačkog programa u zemlji. U tom je smislu dubina i dinamika istraživanja bila u bitnom određena uvjetima autorskih istraživanja sekundarnih izvora literature.

Rad je organiziran tako da su tri poglavlja posvećena dokazivanju prve hipoteze. Da bi se dokazala hipoteza da je „zelena transformacija“ nadrasla polje političkih stranačkih podjela te da se promijenila u nadstranačku politiku koja „zahtijeva globalno, ustavno razmišljanje“ (Sikora, 2020: 683–684), u drugom je poglavlju prikazana literatura koja to podupire. U trećem poglavlju prikazan je tekući financijski okvir EZP-a da bi se opisao „odozgo prema dolje“ financijski i vremenski pritisak koji EZP već proizvodi u zemljama članicama EU-a. U četvrtom su poglavlju prikazani rezultati istraživanja tekućeg ustroja ministarstva u državama članicama čime je upućeno na karakter adaptacije do kojeg dolazi u izvršnoj vlasti država članica zbog „pritiska odozgo“ koji stvara EK. U petom je poglavlju razmotrena veza između EZP-a i koncepta bioraznolikosti te utjecaj te veze na turističku politiku u Hrvatskoj. U tom je poglavlju upućeno na značaj Europske strategije bioraznolikosti do 2030. godine (u daljnjem tekstu EUBIO), jer je taj dokument komplementaran EZP-u. To je ujedno i ključno poglavlje kojim se nastoji dokazati druga hipoteza ovog rada. U šestom su poglavlju izložene implikacije koje „zelena transformacija“ ima za institucionalnu

---

² U vrijeme pisanja ovog rada pronađeno je ukupno pet članaka o institucionalnoj prilagodbi EZP-u od kojih se jedan citira u ovom radu (usp. Vela Almeida, Kolinjivadi, Tomaso, 2023), a ostali, iako relevantni za širi kontekst, nisu ključni za središnji interes rada.

³ Takav je npr. primjer Latvije.

organizaciju izvršne vlasti u Hrvatskoj. K tome, upozoreno je na ograničenija istraživanja i iznesene su zaključne misli.

Europska komisija i politika: Europski zeleni plan kao kontinentalna razvojna preobrazba

EZP (European Commission, 2019) usmjeren je na kontinentalno smanjenje emisije stakleničkih plinova za najmanje 55 %, u odnosu na količine emitirane 1990. godine i dosizanje ugljične neutralnosti kontinenta do 2050. godine. Činjenica pak da ga je kroz Europsko vijeće⁴ (u daljnjem tekstu EV) prihvatilo 27 država članica EU-a, dovoljno je monumentalna da pokaže društvenu ukorijenjenost i političku prihvatljivost tog kontinentalnog razvojnog usmjerenja. Naime, teško je zamisliti da bi EZP dobio „zeleno svjetlo“ u EV-u (European Council, 2019) da društvena svijest o važnosti klimatskih promjena na europskom kontinentu nije visoko razvijena.⁵ Ta je činjenica tim dojmljivija što je jasnije prisutna spoznaja da EU, u političkom smislu, nije suverena država ni međunarodna organizacija te da, s druge strane, temeljem volje demokratske većine okuplja 450 milijuna građana koji stvaraju 14,5 trilijuna € vrijednu ekonomiju (Rayner i dr., 2023). Stoga relevantna znanstvena literatura jasno sugeriira da je „zeleno transformacija“ epohalni sociopolitički projekt čije su silnice duboko ukorijenjene u društvenom karakteru modernosti na europskom kontinentu, a ne u pukoj političkoj taktici. U tom kontekstu Jordan i Moore (2020: 9) naglašavaju da je EU danas nesumnjivi svjetski lider u provođenju klimatske politike (2020: 64–75), a da se EU klimatska politika počinje nazirati još kasnih sedamdesetih godina 20. stoljeća. Rayner i dr. (2023: 5) tvrde da je *Konferencija u Kyoto-u iz 1997. godine*⁶ bila prijelomni trenutak u kojem je EU simbolički niz politika zamijenila „Sporazumom o dijeljenju tereta“⁷ (u daljnjem tekstu SDT, op. a.) među 15 tadašnjih članica EU. Naime, već 1998. godine zemlje države članice EU-a politički su se dogovorile i formalno potpisale SDT kojim je određeno kako *redistribuirati promjene emisije stakleničkih plinova na način da pola država članica smanje*

⁴ Europsko je vijeće tijelo EU-a koje definira opći politički okvir i prioritetne smjerove EU-a i koje čine predsjednici vlada ili država svih 27 članica EU-a, predsjednik Europskog vijeća i Predsjednik Europske komisije (European Council, 2024).

⁵ U EV-u sjede predsjednici vlada i država s različitim političkim predznakom.

⁶ Usp. Na Trećoj Konferenciji stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime (UNFCCC) u Kyotu je 11. prosinca 1997. godine prihvaćen Kyotski protokol kojim industrijalizirane države svijeta postavljaju cilj smanjenja emisije ukupno za 5 %, u razdoblju od 2008. do 2012. godine u odnosu na baznu 1990. godinu. Ciljevi za pojedine države su različiti: od -8 % smanjenja do +10 % povećanja emisije. Obveze smanjenja emisije mogu se postići primjenom domaćih mjera ili u drugim državama korištenjem tzv. mehanizama Kyotskog protokola. Kyotski protokol polazi od činjenice da je s gledišta globalnog zatopljenja svejedno gdje je geografski došlo do emisije, odnosno gdje je emisija smanjena. Kyotskim protokolom uspostavlja se sustav koji omogućava smanjenje emisije uz minimalne troškove, a ujedno dolazi do prijenosa tehnologija i financijskih sredstava u nerazvijene države gdje je primjena mjera najjeftinija. (Ministarstvo gospodarsva RH, 2024)

⁷ U literaturi je Sporazum poznat pod naslovom „Burden Sharing Agreement“. Usp. European Environment Agency (2024).

svoje emisije, ostatak ih stabilizira, a nekima je pak dopušteno da ih povećaju. Taj je Sporazum osnažen zajedničkom ratifikacijom Kyoto Protokola iz 2002, te je time postao obvezujući međunarodni zakon od 2002. godine. (Marklund i Samakovlis, 2007: 16). Iz povijesne je perspektive jasno da je sociopolitički značaj SDT-a strateški i dalekosežan jer je njegovo potpisivanje značilo da unutar EU-a već od 1998. godine postoji razumijevanje o razlikama u razvijenosti pojedinih država tadašnjih članica EU-a te da su više razvijene zemlje voljne smanjiti emisije stakleničkih plinova (tj. smanjiti rast) za račun manje razvijenih država članica da bi se odgovorilo na globalni izazov klimatskih promjena, osigurala kohezija EU-a i realizirali tadašnji ciljevi emisije stakleničkih plinova. SDT je omogućio da tada manje razvijene članice EU-a otvore prostor rastu i povećanju emisija u uvjetima u kojima se EU spremio voditi politiku smanjenja emisija stakleničkih plinova tako da se samo bogatije članice, u kojima je društvena svijest o obazrivosti prema okolišu veća, fokusiraju na reduciranje emisija. Taj je sporazum, kojem je u podlozi načelo europske solidarnosti, omogućio da se dovrši proces artikulacije jedinstvene i kohezivne klimatske europske politike i time prevladaju čimbenici koji su od kasnih osamdesetih godina 20. stoljeća, kada je tema klimatskih promjena postala aktualna kao međunarodna politička agenda, usporavali razvoj zajedničkih europskih politika usmjerenih na stvaranje uvjeta da se na taj izazov konkretno odgovori. *Ti čimbenici uključuju potrebu: da se nadvladaju nacionalne političke razlike koje uzrokuju sukobe na europskom unutrašnjem tržištu; potencijal klimatske akcije da podupre često uzdrmani legitimitet europskih integracija; želja da se razvije posebni europski identitet na globalnoj sceni; potreba da se poboljša energetska sigurnost; i želju da se poveća konkurentnost europske industrije kroz program ekološke modernizacije. U različita vremena različiti su akteri unutar EU preuzimali vodstvo u kreiranju odgovarajućih politika koje su odgovarali na spomenute izazove i spretno premošćivali prepreke koje su se na tom putu pojavljivale* (Rayner i dr., 2003: 4). Očito je da se europska briga za okoliš i klimu gotovo 40 godina prilagođavala različitim ciljevima političke integracije EU-a, odgovarajući na različite dimenzije izazova koji su na unutrašnjem i vanjskom planu predstavljali barijeru tom procesu. Tako je od marginalnog područja europskog institucionalnog interesa u šezdesetim godinama 20. stoljeća došla do visoke politike koja uživa veliku javnu podršku unutar država članica EU-a već 1998. godine kad je na razini EU-a došlo do prihvaćanja SDT-a, odnosno 2002. kad su članice EU-a zajednički ratificirale Kjotski protokol. Valja napomenuti da je do velikog proširenja EU-a na zemlje istočne Europe došlo dvije godine nakon ratifikacije Kjotskog protokola, 2004. godine, pa je koncept „ispunjavanja uvjeta kao metode upravljanja“⁸ (Schimmelfennig i Sedelmeier, 2004) omogućio da se postignuća SDT-a i njegov solidarni politički *credo* te ideja europskog vodstva u brizi za okoliš i klimatske promjene prelije i na proces širenja EU-a na države srednje i istočne Europe. Također, unutrašnja dinamika procesa integracija je

⁸ Riječ je o slobodnom prijevodu koncepta *governance by conditionality* koji su u vezi s proširenjem EU-a na srednju i istočnu Europu razvili Schimmelfennig i Sedelmeier (2004).

od 1990. godine nadalje bila takva da je periodičkim promjenama temeljnih EU ugovora pravno osnaživala djelovanje ključnih izvršnih tijela EU-a (Benson i Jordan, 2008). Potvrda teze da proces hijerarhijskog uspona europske klimatske politike i proces europskih integracija idu „ruku pod ruku“ nalazi se u povijesnom slijedu odluka koje su se u vezi s klimatskom politikom donosile nakon velikog proširenja EU-a 2004. godine. Naime, već 2005. razvijen je Sustav trgovanja emisijama (STE)⁹ kojim je obuhvaćeno oko 40% ukupne EU emisije stakleničkih plinova; sudionicima se izdaju dozvole da oslobode određenu količinu kojima se može trgovati na tržištu emisija kako bi se poticali najisplativiji oblici smanjenja. U početku je sustav pokrivao energetska postrojenja i energetske intenzivne industrije kao što su proizvodnja željeza i cementa te proizvodnja aluminijskih proizvoda... U početnoj je fazi državama članicama dana odgovornost da proizvode nacionalne planove alokacija emisija.... Ipak Komisija je mogla odbaciti planove koji su bili nedovoljno ambiciozni u vezi s Kyoto obvezama koje je preuzela EU (Rayner i dr., 2023: 6). Dakle, već pri institucionaliziranju STE modela na cijelom teritoriju EU-a koji se proširio za 10 država¹⁰, EK je preuzela obvezu nadgledanja implementacije Kjotskog protokola potvrđujući time svoj status njegova jamca na cijelom teritoriju EU-a. Pregled rasta i razvoja europskih klimatskih politika te njihovo vezivanje za integracijske procese i jačanje uloge EK-a u tom procesu moguće je, stoga, vidjeti u mnogim aktima koji su slijedili u razdoblju od 2005. do 2013. godine. No ovom je prigodom bitno istaknuti da je već u siječnju 2014. godine, dakle godinu dana nakon što je Republika Hrvatska postala 27. članicom EU-a, EK predložio okvir za klimatsku i energetske politiku za razdoblje do 2030. godine podižući cilj na 40 % smanjenja emisije stakleničkih plinova u odnosu na 1990. godinu te porast udjela obnovljivih izvora od 27 % (European Commission, 2014). Te su ciljeve prihvatile države članice već u listopadu 2014. godine. Samo pet godina kasnije Komisija je predložila EZP u prosincu 2019. (European Commission, 2019), a Europski je parlament već 15. siječnja 2020. godine naložio svojem predsjedniku da Rezoluciju Europskog parlamenta o Europskom zelenom planu (Službeni list EU C270/2 7.7.2021) prosljedi Vijeću, Komisiji te vladama i parlamentima država članica. U tom je ozračju već 2021. godine na prijedlog EK-a donesena Uredba (EU) 2021/1119 Europskog parlamenta i Vijeća od 30. lipnja 2021. o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 („Europski zakon o klimi“) koja obvezuje sve države članice. U toj se Uredbi koja ima zakonodavnu snagu na teritoriju EU-a u preambuli kaže:

(1) Egzistencijalna prijetnja koju predstavljaju klimatske promjene zahtijeva veću ambicioznost i snažnije djelovanje Unije i država članica u području klime. Unija je predana jačanju napora za borbu protiv klimatskih promjena i ostvarenju cilja proved-

⁹ Riječ je o slobodnom prijevodu naziva *Emission Trading System* (ETS). Usp. European Commission (2024).

¹⁰ Godine 2004. u EU su ušle: Litva, Latvija, Estonija, Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska, Slovenija, Cipar i Malta.

be Pariškog sporazuma donesenog u sklopu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama („Pariški sporazum“)..., pri čemu se vodi njezinim načelima i na osnovi najboljih raspoloživih znanstvenih spoznaja, u kontekstu dugoročnog temperaturnog cilja iz Pariškog sporazuma.

(2) Komisija je u svojoj komunikaciji¹¹ od 11. prosinca 2019. naslovljenoj „Europski zeleni plan“ iznijela novu strategiju rasta kojom se Uniju nastoji preobraziti u pravedno i prosperitetno društvo s modernim, resursno učinkovitim i konkurentnim gospodarstvom u kojem 2050. neće biti neto emisija stakleničkih plinova i u kojem gospodarski rast neće biti povezan s iskorištavanjem resursa. Usto, europskim zelenim planom nastoji se zaštititi, očuvati i povećati prirodni kapital Unije te zaštititi zdravlje i dobrobit građana od rizika i učinaka povezanih s okolišem. Tranzicija istodobno mora biti pravedna i uključiva i nitko ne smije biti zapostavljen. (Službeni list EU, L 234/1, 97.2021.) Iz navedenog se citata može zaključiti da se na cjelini EU teritorija smatra da su: a) klimatske promjene egzistencijalna prijetnja protiv koje se može boriti znanstvenim spoznajama te da se b) Uredba temelji na Priopćenju (komunikaciji, op. a.) EK naslovljenoj „Europski zeleni plan“.

Činjenica da su EU Parlament i EV 2021. godine usvojili Uredbu (tj. obvezujućí Zakon na teritoriju EU-a) koja se temelji na Priopćenju (tj. komunikaciji¹²) EK-a, najjači je dokaz da je: EK... ključni akter EU klimatske politike. Prvo, zbog svoje jedinstvene uloge u EU sustavu kao začetnik politika upravljanja, djeluje kao poduzetnik u upravljanju, pridonoseći postepenom napredovanju EU klimatske politike. U tom je svojstvu (EK, op. a.) poticala prihvaćanje sve ambicioznijih ciljeva redukcije emisije stakleničkih plinova (u usporedbi s razinama i 1990.) ... koje su bile temelj za Komisijine pravne inicijative. Drugo, kao čuvar ugovora (Ugovor o EU, čl.¹³17) Komisija nadgleda kako se EU zemlje pridržavaju prihvaćene legislative....Napokon, Komisija je aktivno uključena u međunarodnu EU klimatsku politiku koordinirajući bilateralne i multilateralne suradnje u području klimatskih promjena i energije s trećim zemljama doprinoseći prijenosu znanja i učenju razvoja politika. Komisijina motivacija da gura ambicioznu klimatsku politiku je dvostruka. Prvo, takav pristup prirodno odgovara Komisijinom institucionalnom vlastitom interesu da pojača svoju ulogu u okviru EU upravnih struktura. Drugo, što je još značajnije, Komisija mora ispuniti svoje dužnosti popisane u ugovorima. U skladu s tim, Komisija stvara ambiciozne klimatske politike kao odgovor za zahtjeve javnosti koja služi kao snažan stroj europskih integracija, posebno u uvjetima smanjivanja građanskog povjerenja u EU i njene institucije te također kao sredstvo da se ojača uloga EU na globalnoj sceni (Bürgin, 2023: 23).

S obzirom na današnju važnost EK-a u formiranju europske klimatske politike, bitno je u nastavku ukratko pojasniti ulogu čelne osobe koja u danom razdoblju upravlja EK-om te analizirati trenutak u kojem je europska klimatska

---

¹¹ Ovdje je riječ o citatu pa se zadržava pojam *komunikacija*, iako se za tu vrstu dokumenta uvriježilo koristiti naziv *priopćenje*.

¹² Vidi bilješku 10.

¹³ Riječ je o hrvatskom prijevodu engleskog naslova *Treaty on the European Union (TEU)* (Official Journal of European Union, 2012).

politika došla do svog polustoljetnog vrhunca obilježenog usvajanjem EZP-a, odnosno donošenjem Zakona o klimi (Službeni list EU, L 234/1, 97.2021.)

Predsjednik (Komisije, op. a.) određuje političke smjernice Komisije i dodjeljuje lisnice članovima Komisije (Ugovor o EU, čl 17 (6)... Predsjednik Komisije u dva mandata José Manuel Barroso odvojio je lisnicu klimatske politike od okoliša stvarajući Generalni direktorat¹⁴ za Klimatsku akciju... Za vrijeme svoje vlasti, Jean-Claude Juncker (Predsjednik EK od 2014. do 2019., op. a.) je spojio lisnice energije i klimatske akcije... te je branio (ovo institucionalno rješenje, op. a) kao logičnu posljedicu kompletnosti energetske politike s EU ciljevima klimatske i održive politike... Ursula von der Leyen je ponovo promijenila ovo spajanje u prosincu 2019. godine dodjeljujući klimatsku lisnicu prvom izvornom predsjedniku... koji je također postao odgovoran za širi EZP paket mjera... Snažno prvenstvo klimatske politike koju je iskazivala Von der Leyen proizlazilo je iz utjecaja brojnih stranačkih grupa u Europskom Parlamentu koje su je 2019. godine izabrale s malom većinom od 383 glasa, što je nešto više od apsolutne većine od 374 glasa koliko je bilo potrebno (Bürgin, 2023: 24).

Dakle, Europski zakon o klimi, formuliran na temelju brojnih inicijativa EK-a, donesen je kao odraz političke volje Europskog parlamenta koji je konstituiran 2019. godine, u kojoj su većinu imali demokršćani, ali koji je podržala i tada vrlo jaka politička grupacija zelenih.¹⁵ To znači da je riječ o pravnom instrumentu koji je bio poželjan na obje strane političkog spektra, pa je jasno da on svojim političkim dosegom premošćuje tradicionalne političke podjele i grupiranja unutar Europskog parlamenta. S druge strane, institucionalna domišljenost i socioekonomska ugrađenost EZP-a u pravni poredak EU-a takve su da je razložno zaključiti da je on bio zamišljen kao okvir za stvaranje mnogolikih, trajnih društvenih struktura, sastavljenih od simboličkih elemenata, društvenih aktivnosti i materijalnih resursa na način da društvenim sustavima daje čvrstoću u odnosu na prostor i vrijeme (Scott, 2014: 57). Zbog toga je u sljedećem poglavlju iznesen rezultat analize trenutačnog institucionalnog dosega EZP-a iz kojeg će biti posredno vidljiv utjecaj koji EK ima na implementiranje klimatske politike na teritoriju EU-a.

Financijski okvir EZP-a kao „odozgo prema dolje” pritisak na rekonfiguraciju pravnog poretka država članica

Strukturna karakteristika EZP-a takva je da na teritoriju EU-a podupire kohezivna razvojna rješenja (Wolf i dr., 2021: 99). U tom kontekstu EZP-u valja pristupiti iz ustavne EU pravne perspektive jer bi on mogao postati *inovativni alat koji omogućava da okolišne ambicije prožmu EU pravni poredak koji zahtjeva globalno, ustavno razmišljanje* (Sikora, 2020: 683–684). Kao što je već spomenu-

¹⁴ Riječ je o slobodnom prijevodu imena *Directorate General* (DG).

¹⁵ U sazivu 2019. – 2024. EU parlament je imao 182 zastupnika iz grupacije Europske pučke stranke i 74 zastupnika iz zelenih. U sazivu 2024. – 2029. EU parlament ima 188 zastupnika iz Europske pučke stranke i 53 zastupnika zelenih (European Union, 2024).

to, EZP je, u normativnom smislu, „priopćenje“¹⁶, što znači da nije obvezujući dokument. No skup sekundarnih zakona koji su s njim povezani utjecat će na sve zemlje članice EU-a. Ukratko, EZP je *dokaz da su zaštita okoliša i klimatske promjene, postale uvjet daljnje evolucije Unije* (Sikora, 2020: 686). Presjek područja kojih se dotiče EZP sveobuhvatan je, a uključuje: 1) klimatske ambicije za 2030. i 2050. koje su usmjerene na plaćanje ugljika; (2) čistu, priuštivu i sigurnu energiju; (3) industrijsku strategiju za sigurnu i kružnu ekonomiju; (4) održivu i pametnu mobilnost; (5) ozelenjivanje zajedničke poljoprivredne politike; (6) očuvanje i zaštitu bioraznolikosti; (7) nulto zagađenje i okoliš bez otrovnih supstanci; (8) uključivanje održivosti u sve EU politike uključivo i u vanjsku politiku; (9) pozicioniranje EU-a kao globalnog lidera; (10) europski klimatski pakt (Vela Almeida i dr., 2023:2).

No osim plana za klimatsku akciju EZP je i praktični razvojni alat koji ne predstavlja kontinentalni politički odgovor samo na globalnu klimatsku krizu već i proces postpandemijskog oporavka (oporavka nakon pandemije bolesti COVID-19) (Vela Almeida i dr., 2023). Zbog toga normativno neobvezujući dokument kakav je EZP otpočeka prati konkretan investicijski plan koji se naziva Investicijskim planom za održivu Europu¹⁷ (u daljnjem tekstu IPOE) kao glavna sastavnica financiranja EZP-a. *IPOE je bio predstavljen javnosti već 14. siječnja 2020. godine..., a služi usmjeravanju najmanje 1 trilijun € investicija u razdoblju 2021. – 2027. godine iz EU proračuna i STE (Sustav trgovanja emisijama)¹⁸ u provođenje EZP-a. Gotovo polovica proračuna od 528 bilijuna eura doći će neposredno iz EU proračuna i STE-a. Ostatak će se usmjeriti kroz InvestEU program koji kombinira 279 bilijuna eura javnih i privatnih investicija do 2030. godine te 114 bilijuna eura nacionalnog su-financiranja. Također, EU proračun punit će se iz dva nova izvora. Jedan povezan s ne-recikliranim otpadom od plastičnog pakiranja, a drugi iz (novih stavki, op. a.) STE-a (Janda, Sajdikova, 2023: 3). Riječ je, dakle, o programu punom novih zakonodavnih i političkih inicijativa koje su zamišljene tako da vode novom razvoju, rastu i ambicioznim klimatskim ciljevima zbog kojih će... (EK, op. a.)... predlagati impresivni broj pravnih akata koje će zahtijevati ogromne napore, kako na EU institucionalnoj razini, tako i efikasnost na razini izvršnih vlasti država članica* (Sikora, 2020: 690). Osobite karakteristike te transnacionalne (državne) financijske intervencije jesu vremenska kompresija (omeđena je na razdoblje od samo šest godina) te teritorijalna sveobuhvatnost jer je financiranje usmjereno na sve države članice EU-a. Ključna komponenta IPOE-a koji prati EZP jest tzv. mehanizam pravedne tranzicije (*Just Transition Mechanism*). Taj mehanizam ima za cilj amortizirati utjecaj zelene tranzicije u europskim regijama koje su najviše pod utjecajem ugljično ovisnih industrija. Računa se da će se njime amortizirati problemi koji će nastati s gubitkom gotovo 250 000 radnih mjesta koja su aktualno na terito-

¹⁶ Riječ je o prijevodu engleskog termina *communication* (usp. European Commission, 2023b).

¹⁷ Naslov je tog plana na engleskom jeziku *Sustainable Europe Investment Plan* (European Commission, 2020a), a objavljen je samo mjesec dana nakon što je objavljen EZP 11. prosinca 2019. godine.

¹⁸ Usp. Točka 2 ovog rada.

riju EU-a neposredno ovisna o „zagađujućim“ industrijama (Janda, Sajdikova, 2023: 5). Mehanizam pravedne tranzicije ima tri stupa, a prvi je Fond za pravednu tranziciju namijenjen europskim regijama najviše pogođenim zelenom tranzicijom. Boromisa (2020) navodi da je EK identificirao u Hrvatskoj dvije županije: Sisačko-moslavačku i Istarsku (zbog transformacije energetske industrije koje su tamo smještene) koje se mogu koristiti mehanizmom za pravednu tranziciju. Također, navodi da bi se te potpore mogle koristiti za projekte ekonomske revitalizacije, društvene potpore i sanaciju zemljišta (Boromisa, 2020: 15). Ta informacija otvara, na nacionalnoj razini, nova razvojna pitanja povezana sa supstitutima za postojeće ugljično ovisne energetske industrije (konkretno, radi se o Željezari Sisak, Rafineriji nafte Sisak te termoelektrani Plomin), pa taj primjer služi kao posredni dokaz o kapilarnom karakteru socioekonomskih i prostornih transformacija koje će EZP poticati i proizvoditi u svim članicama EU-a, pa tako i u Hrvatskoj. Drugi stup mehanizma pravedne tranzicije naziva se shema pravedne tranzicije i realizira se kroz InvestEU program, a namijenjen je kao pomoć privatnom sektoru za provođenje zelene tranzicije. Treći su stup mehanizma pravedne tranzicije javnosektorski zajmovi namijenjeni javnim tijelima za projekte koji nisu privlačni za komercijalno financiranje. Ciljani sektori uključuju javnu infrastrukturu, sustave grijanja, obnovu zgrada, energetske učinkovitost i društvenu infrastrukturu (Janda, Sajdikova, 2023: 7). Wolf i dr. (2021) proveli su analizu poželjnog investicijskog profila iz perspektive vidljivih društvenih i ekonomskih koristi koje bi EZP mogao donijeti većini građana EU-a, poštujući cilj ugljične neutralnosti. Takav profil usmjeravao bi investicije u privatnom i javnom sektoru u: europsku električnu mrežu, transformaciju mobilnosti oslonjene na automobile, stvaranje europskog puta svile¹⁹, energetske obnovu zgrada, istraživanja i razvoj digitalizacije koja smanjuje potrošnju energije, unaprjeđenje zelenog obrazovanja, razvoj europskog inovacijskog sustava, podugovaranje upravnih sposobnosti za provođenje EZP-a i planetarnu europsku zdravstvenu politiku. Taj investicijski portfolio podrazumijevao bi 255 milijuna € godišnje međusektorskih investicija i proizveo smanjenje emisija uz rast kohezije, konvergencije, zapošljavanja i zdravlja unutar EU-a (Wolf i dr., 2021: 102).

Iz navedenog opisa mogućeg investicijskog smjera koji aktivira EZP vidljiva je njegova: a) financijska izdašnost, b) fokus na umanjivanje razvojnih i društvenih troškova prošlosti na cijelom teritoriju EU-a koji najviše utječu na klimatsku krizu, c) visoka strukturiranost, tj. sektorska transverzalnost, d) institucionalna raznolikost i e) teritorijalna sveobuhvatnost. Budući da je mehanizam pravedne tranzicije kao ključna komponenta IPOE-a već operativan kroz EU proračun i ostale izvore, razložno je zaključiti da će njegov normativni „pritisak odozgo“ tjerati države članice da svoje institucije prilagode epohalnom europskom strateškom razvojnom zaokretu žele li zadržati konkurentsku poziciju, politički utjecaj i društveni prestiž u Europskoj uniji. Stoga se može

¹⁹ Zapravo je riječ o preusmjeravanju međunarodnog kamionskog transporta na transport vlakovima.

reći da je EZP vrijednosno i politički direktivan te već sada neizbježan razvojni i politički okvir EU-a koji će, s obzirom na konkurentski karakter europskog gospodarstva, u bitnom određivati i transnacionalno komparativno praćenje implementacijskog kapaciteta u državama članicama ne samo radi promicanja održivog razvoja nego i radi rasta socioekonomske i političke kohezije i globalne konkurentnosti EU-a.

Da bi se dodatno ojačao argument u prilog hipotezi da je „zelena tranzicija“ kontinentalni europski projekt koji jača ulogu EK-a u vođenju EU klimatske politike i rekonfigurira pravni poredak u državama članicama, u nastavku će se ukratko prikazati popis obvezujućih odluka EU-a, povezanih s EZP-om i Zakonom o klimi, koje se već primjenjuju na teritoriju EU-a, dakle i u Hrvatskoj. Širinu i dubinu institucionalne preobrazbe koja je već na djelu na teritoriju EU-a, nemoguće je razumjeti ako se ne pozna pravni ustroj koji je na snazi unutar EU-a. Naime, Ugovor o EU-u (*Official Journal of the European Union*, 2012) kaže da je EU dobrovoljna zajednica europskih nacija utemeljena na vladavini prava. Stoga je razvijen skup normativnih alata koji se nazivaju sekundarnim zakonima. Sekundarni zakoni uključuju: uredbe²⁰, direktive²¹, odluke²², preporuke²³, mišljenja²⁴, delegirane akte²⁵ i provedbene akte²⁶ (European Commission, 2023b). To znači da će se EZP u zemljama članicama provoditi ako njegove ključne dimenzije budu ugrađene u sekundarne zakone obvezne na cijelom teritoriju EU-a. Budući da su uredbe obvezujući normativni akti za sve države članice EU-a, za ovaj je rad najvažnije upozoriti na sedam uredbi povezanih s EZP-om koje su nakon proglašavanja EZP-a u prosincu 2019. godine²⁷ i nakon objave IPOE-a u siječnju 2020. godine, u Europskom parlamentu i EV-u usvojene do kraja 2021. godine²⁸ (Janda, Sajdikova, 2023: 24–25). Najprije je već lipnju 2020. usvojena uredba koja se odnosi na uspostavljanje okvira za olakšanje održivih investicija (*Official Journal of the European Union*, 2020). Potom je u 2021. godini usvojeno šest novih uredbi povezanih s IPOE-om (dakle i EZP-om). Uredba o uspostavi InvestEU programa (*Official Journal of the European Union*, 2021a) usvojena je u ožujku 2021. godine, a u travnju iste godine usvojena je Uredba o uspostavi Horizon Europe (*Official Journal of the European Union*, 2021b) i uspo-

---

²⁰ Uredbe su obvezujuće u cijelosti za sve EU zemlje članice.

²¹ Direktive zahtijevaju od EU članica da ostvare određeni rezultat, ali im ostavljaju slobodu da odluče kako će taj rezultat postići.

²² Odluke se odnose na konkretne države članice i obvezujuće su samo za njih.

²³ Preporuke nemaju obvezujuću snagu, već dozvoljavaju EU institucijama da objave svoje stavove i preporuča postupanje bez nametanja zakonskih obveza onima kojima su upućene.

²⁴ Mišljenje je alat koji dozvoljava EU institucijama da izraze stav, ali nije obvezujuće.

²⁵ Delegirani ili provedbeni akti pravno su obvezujući i omogućavaju Komisiji da nadopuni ili uredi ne-supstantivne dijelove zakonodavnih EU akata da bi se utvrdile detaljnije mjere.

²⁶ Implementirajući akti obvezujući su i omogućavaju Komisiji da uspostavi uvjete koji osiguravaju da se EU zakoni jednoznačno primjenjuju u EU-u.

²⁷ Usp. drugo poglavlje ovog rada.

²⁸ Europski zakon o klimi usvojen je 2021. godine.

stavi Programa za okoliš i djelovanje u području klime (LIFE) (*Official Journal of the European Union*, 2021c). U lipnju 2021. godine usvojena je Uredba o uspostavi Fonda za pravednu tranziciju (*Official Journal of the European Union*, 2021d), a u srpnju 2021. godine Uredba o uspostavi Instrumenta za povezivanje Europe (*Official Journal of the European Union*, 2021e) te Instrumenta za kreditiranje u javnom sektoru u okviru mehanizma za pravednu tranziciju (*Official Journal of the European Union*, 2021f). Navedene uredbe već imaju zakonodavnu snagu u svim državama članicama te ih one unutar svojih pravnih sustava primjenjuju. Takvo brzo i istovremeno zakonodavno implementiranje pravnih normi povezanih s EZP-om govori o tom da je institucionalna preobrazba usklađena s duhom plana već započela, pa je u zemljama članicama, osobito onim članicama koje su ključne korisnice mehanizma za pravednu tranziciju, razložno očekivati vidljive promjene u institucionalnoj organizaciji izvršne vlasti i prostornoj valorizaciji zelene tranzicije.

Horizontalni pregled rekonfiguracije izvršne vlasti u državama članicama EU-a pod utjecajem klimatske politike EK-a

U uvodu je naglašeno da je tijekom priprema rada bilo potrebno provesti primarna istraživanja jer su procesi institucionalne adaptacije izvršnih vlasti zemalja članica program „zelene tranzicije“ rijetko ili nikako analizirani u znanstvenoj literaturi. U tom je smislu bilo važno istraživanja provesti tako da se organizacija izvršne vlasti uspoređi na primjerima država koje su 1998. potpisale SDT²⁹, a dolaze iz polja tada razvijenijih država EU-a, ali i iz polja tada manje razvijenih država koje su također potpisale SDT, a tada su već bile članice EU-a. Ponovno je potrebno upozoriti da ovim radom nije obuhvaćeno dijakronijsko praćenje institucionalne evolucije izvršne vlasti u pojedinim državama, nego je provedena horizontalna *status quo* analiza postojećeg oblika izvršne vlasti koja podupire tezu o utjecaju klimatske politike EK-a na rekonfiguraciju nacionalnih sustava izvršne vlasti. U tom je smislu znakovit primjer Danske, jedne od najrazvijenijih država EU-a i tada (1998. godine) i danas (2024. godine) koja ima potpuno odvojene institucionalne nadležnosti vezane za gospodarstvo odnosno za okoliš. Danas u Danskoj postoji Ministarstvo za industriju, poslovanje i financije, Ministarstvo za okoliš i Ministarstvo za razvojnu suradnju i globalnu klimatsku politiku (*The Danish Parliament*, 2024). Time se nedvosmisleno podupire hipoteza da su gospodarske funkcije unutar danske izvršne vlasti razdvojene od okolišnih (dakle: prostornih) te da je prvenstvo klimatske politike takvo da čak postoji nacionalni resor posvećen klimi. Francuska, ključna zemlja EU-a, koja je također bila među potpisnicama SDT-a, a spadala je i onda i danas spada u krug najrazvijenijih zemalja EU-a, također u izvršnoj vlasti ima gospodarstvo razdvojeno od okoliša jer je od 2023. godine organizacija izvršne vlasti u toj članici EU-a takva da postoji Ministarstvo eko-

²⁹ SDT je kratica za „Sporazum o dijeljenju tereta“. Usp. drugo poglavlje ovog rada.

nomije, financija i industrijske i digitalne suverenosti te Ministarstvo ekološke tranzicije i teritorijalne kohezije (*Ambassade de France*, 2023). I u Italiji, također potpisnici SDT-a, nadležnost je nad okolišem i gospodarstvom razdvojena te postoje: Ministarstvo ekonomije i financija, Ministarstvo poduzeća i Made in Italy te Ministarstvo okoliša i energetske sigurnosti (*Italian Government*, 2024). Štoviše, Italija je 8. veljače 2022. godine u svoj ustav unijela odredbu o tome da država mora čuvati okoliš, bioraznolikost i prirodne ekosustave u „interesu sljedećih generacija“ te da privatne industrije i privatne ekonomske inicijative ne smiju štetiti zdravlju ili okolišu (Lai, 2022). Ta činjenica predstavlja posredni dokaz da se institucionalna preobrazba potaknuta EZP-om već vidljivo događa i u mediteranskom dijelu EU-a. Taj smjer potvrđuje i ustroj nove vlade u Portugalu koja je konstituirana u travnju 2024. godine. I u toj se zemlji gospodarstvo odvaja od okoliša jer u izvršnoj vlasti postoji Ministarstvo ekonomije i Ministarstvo okoliša i energije (Wikipedia, 2024a). Situacija je u srednjoj Europi takva da u Austriji postoji Federalno ministarstvo za klimatsku akciju, okoliš, energiju, mobilnost, inovaciju i tehnologiju odvojeno od Ministarstva gospodarstva i rada (*Federal Chancellery Republic of Austria*, 2024). Za ovaj je rad važno promotriti i dinamiku rekonfiguracije izvršne vlasti i u državama članicama koje su u EU ušle 2004. godine, pa iz povijesnih razloga nisu mogle potpisati SDT, ali su, nakon ulaska u EU, potpisale STE 2005. godine. U tom je smislu relevantan primjer Češke koja ima Ministarstvo industrije i trgovine te Ministarstvo okoliša kao odvojene elemente izvršne vlasti (*Government of the Czech Republic*, 2024). Nama susjedna Slovenija koja je također ušla u EU 2004. godine ima Ministarstvo ekonomije, turizma i sporta te Ministarstvo okoliša, klime i energije (*Republic of Slovenia*, 2024). Čini se da navedeni primjeri uvjerljivo pokazuju da je u brojnim državama članicama EU-a, bile one starije ili novije članice, već došlo do preoblikovanja izvršne vlasti sukladno duhu EZP-a i kohezivnim rješenjima koje on nalaže na način da su se gospodarski i prostorni resori razdvojili. Pritom je razložno pretpostaviti da su starije članice EU-a već ranije preoblikovale organizaciju izvršne vlasti pod pritiskom klimatske krize i javnog mnijenja. No važno je istaknuti da su Češka i Slovenija, koje su članicama EU-a postale 2004. godine, organizaciju izvršne vlasti u odnosu na okoliš uglavnom uskladile s ostalim starijim članicama, a jedina je iznimka u krugu zemalja koje su 2004. ušle u EU Mađarska³⁰. Napokon, u opisanom kontekstu bitno je upozoriti da je Hrvatska kao zadnja država koja je ušla u EU, ali koja također sudjeluje u EU proračunskom okviru za razdoblje 2021. – 2027., u novom sastavu vlade koja je konstituirana 2024. godine odvojila Ministarstvo gospodarstva od Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije. Ta reorganizacija izvršne vlasti u Hrvatskoj predstavlja najizravniji dokaz da je uklapanje „zelene tranzicije“ u institucionalno tkivo država članica, koje je 2019. godine objavom EZP-a započela EK, ostvareno na cijelom teritoriju EU-a, osim u Mađarskoj, u razdoblju od samo pet godina. Zbog toga je razložno zaključiti da argumenti izloženi u drugom,

---

³⁰ Usp. *Government of Hungary* (Wikipedia, 2024b).

trećem i četvrtom poglavlju uvjerljivo podupiru temeljnu hipotezu ovog rada koja tvrdi da zelena tranzicija koju je kao svoju središnju razvojnu politiku prihvatila Europska komisija (EK) utječe na institucionalnu evoluciju konfiguracije izvrsne vlasti na način da razdvaja gospodarske i prostorne politike u državama članicama Europske unije (EU)³¹ te da je ta hipoteza potvrđena. U tom je smislu opravdano pokušati dokazati drugu hipotezu da će očuvanje bioraznolikosti dobiti u kontekstu EZP-a, izrazito važno mjesto te da će se zbog toga turistička politika u Hrvatskoj morati prilagoditi potrebama zaštite bioraznolikosti.³² Zbog toga će se u nastavku prikazati razlozi koji podupiru spomenuti uvid.

Bioraznolikost kao sidro hrvatske turističke politike

Rekonfiguriranje izvršne vlasti u državama članicama (prikazano u prethodnom poglavlju) tako da se duh i institucionalna rješenja povezana s implementacijom EZP-a koji promovira EK odnose na odvajanje gospodarskih aktivnosti od onih povezanih sa zaštitom okoliša ima implikacije za politike upravljanja teritorijem. S druge strane, teritorijalne su politike od ključnog interesa za turizam jer je on, najkraće rečeno, gospodarska aktivnost koja komercijalizira iznimne karakteristike pojedinih naseljenih i nenaseljenih dijelova nacionalnog teritorija. Zbog činjenice da turizam aktualno pridonosi 25 % hrvatskom BDP-u (Statista, 2023a) te da, u međunarodnim razmjerima, odražava nacionalni gospodarski identitet, Hrvatska bi trebala stremiti preuzimanju vodstva u razumijevanju teritorijalnih aspekata EZP-a i s njim povezanim promjenama u upravljanju turističkom politikom. U tom je kontekstu bitno istaknuti da je budućnost turizma umnogome povezana s razvojem turizma na zaštićenim područjima jer je, s obzirom na posvećenost vodstvu u klimatskoj akciji koju neprestano potvrđuje EK, nemoguće zamisliti da će se europski kontinent kao globalni turistički lider (Statista, 2023b) vjerodostojno prikazati kao lider u zelenoj tranziciji tolerirajući probleme tzv. prekomjernog turizma u zaštićenim područjima ili tolerirajući ugrožavanje biološke raznolikosti zbog kaotičnog razvoja turizma i u zaštićenim područjima država članica i u priobalnim dijelovima EU-a. Naime, budući da je „zelena tranzicija“ na europskom kontinentu, prelazeći iz spektra lijevog programa prema većinskom demokršćanskom političkom centru, osvojila velik politički i društveni prostor koji oblikuje preferencije turističke potražnje i postala neka vrsta novog „europskog društvenog ugovora“, njezin će skriveni i vidljivi utjecaj rasti. Čak i da se, zbog raznih socioekonomskih i/ili sociopolitičkih deficita u pojedinoj državi članici, ugrožavanje bioraznolikosti i očiti problemi prekomjernog turizma toleriraju na razini EK-a, razložno je pretpostaviti da takvu turističku ponudu neće vrednovati potražnja čije se preferencije također mijenjaju u smjeru vrijednosnog okvira što ga promiče EZP. Stoga će se sve članice EU-a, pa tako i Hrvatska, žele li održati

³¹ Usp. prvo poglavlje ovog rada.

³² Ibidem.

konkurentnost svojih turističkih ponuda, u temama posvećenim srazu turizma, prostora i zaštite nužno morati uklopiti u vrijednosni, financijski i normativni okvir koji u okviru EZP-a potiče EK, tim više što je i novi saziv Europskog parlamenta formiran u lipnju 2024. ostao sličan onom iz 2019. godine, s tim da je „zeleno“ političko predstavništvo izgubilo na značaju, a ono demokršćansko povećalo reprezentativnost³³ i potvrdilo novu staru predsjednicu EK-a.³⁴

Prediktor promjena koje se događaju pod pritiskom EZP-a u odnosu prema prostoru jest politička i institucionalna važnost koju strogo zaštićena područja dobivaju u okviru Europske strategije bioraznolikosti do 2030.³⁵ (u daljnjem tekstu ESBIO). Donesena, sigurno ne slučajno, već u svibnju 2020. godine, ta se strategija određuje kao ambiciozan plan da se zaštititi priroda i okrene trend uništavanja ekosustava i u cijelosti je komplementarna s EZP-om. U institucionalnoj je perspektivi ključni dio strategije povećati mrežu zaštićenih područja na 30 % unutar EU-a uvodeći režim stroge zaštite na trećini tog područja, dakle na 10 % ukupno zaštićenog teritorija (Cazzolla Gatti i dr., 2023). Smisao cilja po kojem se 10 % teritorija namjerava staviti pod strogu zaštitu jest očuvati planetarno nasljeđe za sljedeće generacije osiguravajući zaštitu divljih područja i ugroženih vrsta (Cazzolla Gatti i dr., 2023: 3158). S obzirom na to da su strogo zaštićena područja relativno rijetka na europskom kontinentu, razložno je zaključiti da se ona nalaze unutar postojećih sustava nacionalnih parkova odnosno ostalih kategorija zaštite koje se već desetljećima razvijaju u pojedinim državama članicama, a koje su ujedno i velike europske turističke atrakcije. Istraživanje koje je provedeno 2022. godine pokazalo je da je trenutačno unutar EU tek 3,37% područja pod strogom zaštitom, pri čemu jedino Luxembourg i Švedska ispunjavaju cilj od 10 % teritorija pod strogom zaštitom. Zanimljivo je da, prema navedenom istraživanju, Slovenija (pored Švedske, Finske i Bugarske) spada u nekoliko država koje u alpskoj biogeografskoj regiji nadilaze cilj od 10% strogo zaštićenog teritorija, dok drugih 12 zemalja u središnjim i južnim dijelovima te biogeografske regije aktualno ne dostiže taj cilj (Cazzolla Gatti i dr., 2023: 3161–3162) (...) Ostale biogeografske regije na teritoriju EU imaju trenutno znatno manje strogo zaštićenog teritorija, ali postoji potencijal povećanja (s obzirom na stroge kriterije koje zahtjeva bioraznolikost) u svim europskim biogeografskim regijama uključujući i mediteransku koja je važna zbog očuvanja bioraznolikosti, ali je slabo zaštićena ... Hrvatska ima kapacitet povećati broj strogo zaštićenih područja u europskoj panonskoj, iako u ostalim državama članicama EU to gotovo više nije moguće da bi se dosegao cilj od 10% zaštićenog teritorija regiji (Cazzolla Gatti i dr., 2023: 3166–3167). Taj citat sugerira da EUBIO otvara, unutar klimatske akcije koju promovira EK, konkurentski prostor na razini vodstva u provođenju konkretnih politika „zelene tranzici-

³³ U novom sazivu EU parlamenta demokršćani, koje zastupa i nova stara predsjednica EK-a Ursula von der Leyen, imaju više, a zeleni manje zastupnika u odnosu na 2019. godinu. Usp. European Parliament, 2019; 2024.

³⁴ U novom sazivu EK-a predsjednica je ponovo Ursula von der Leyen.

³⁵ Cf. European Commission, (2020b) Biodiversity strategy for 2030.

je“ u Hrvatskoj, ako se taj prostor na vrijeme prepozna. Valja pritom imati na umu da povećavanje stroge zaštite u panonskoj Hrvatskoj otvara mnoga druga važna pitanja povezana i s vanjskom sigurnošću EU-a (zbog činjenice da je Hrvatska trenutačno vanjska granica EU-a)³⁶, i s nacionalnim razvojnim prijeporima koje obilježavaju velike razvojne razlike između kontinentalne i primorske Hrvatske (Matišić, Pejnović, 2015). Naime, povećanje stroge zaštite kao glavni vektor ukupnih politika razvoja turizma smanjit će kompenzacijsku ulogu turizma u procesima deindustrijalizacije, a koji su u kombinaciji s ratnim štetama proizveli razvojni zaostatak kontinentalne Hrvatske u uvjetima u kojima se u primorskoj Hrvatskoj turizam razvijao bez ikakvih ograničenja u proteklih 30 godina. S druge strane, u uvjetima u kojima je sredozemni prostor zasad loše zaštićen i u kojima je hrvatska obala ozbiljno, a mjestimično dramatično obilježena prekomjernim turizmom, politike zaštite sigurno će stvarati veliki društveni otpor. Zbog toga će određivanje novih mjesta stroge zaštite u Hrvatskoj kako bi se zemlja pridružila naporima implementacije EZP-a u svjetlu koncepta *stvaranja mreže antropocenih skloništa u vidu strogo zaštićenih prostora na teritoriju EU* (Cazzolla Gatti i dr., 2023: 3168) zahtijevati mnogo koordinirane akcije, znanja i proračunskog novca. U tom je smislu izvjesno da će se dosadašnja hrvatska turistička politika, orijentirana na porezno stimuliranje „rasta kapaciteta“ (Ivandić i dr., 2023) te sektorskog prvenstva turizma nad zaštitom prostora općenito (Golubić i dr., 2023), morati znatno promijeniti. No s obzirom na to da hrvatsku obalu obilježava institucionalno razvijen³⁷, ali u praksi nedorečen i slabo nadgledan sustav zaštite prostora, rast zaštite bioraznolikosti i u primorskoj i u kontinentalnoj Hrvatskoj i dalje je moguć. Zaključno, može se predvidjeti da će se hrvatska turistička politika morati prilagoditi kontekstu „zelene tranzicije“ za koju Vlada RH od 2024. godine ima i zasebni resor, i to tako da će revitalizirati strategije stroge zaštite tzv. temeljnih fenomena (Šimunić Buršić, Obad-Šćitaroci, 2013) koji karakteriziraju sustav „parkova“ u Hrvatskoj te smanjiti njihovo turističko opterećenje koje je u protekla tri desetljeća neprestano raslo (Poljanec-Borić, 2023). U uvjetima izdašnog financiranja „zelene tranzicije“ koja će se nastaviti u novom mandatu EK-a, kojem je na čelu ista osoba kao i u mandatu u kojem je EZP i donesen (2019. – 2024.), vjerojatno neće doći do promjene, već samo do modifikacije razvojnog smjera.³⁸ U uvjerenju da ovaj izvod racionalno argumentira važnost koncepta bioraznolikosti za hrvatsku turističku politiku do 2030. godine, razložno je očekivati da okretanje

³⁶ Parkovi prirode Lonjsko polje i Kopački rit nalaze se npr. na samoj hrvatskoj granici. U uvjetima u kojima balkanska migrantska ruta prolazi preko hrvatske granice kao vanjske granice EU-a, povećana zaštita bioraznolikosti Lonjskog polja i Kopačkog rita automatski znači i jačanje mjera sigurnosti na tom području jer zaštićeni prirodni rezervati mogu postati mamac za krijumčare migranata zbog nenaseljenosti.

³⁷ U zaleđu hrvatske obale nalazi se sustav od osam nacionalnih parkova, što čini jedinstven obalni lanac zaštite na sjevernom Sredozemlju unutar teritorija EU-a.

³⁸ Modifikacija razvojnog smjera može se očekivati u područjima u kojima je EZP doživio poraz, a to je ponajprije EU poljoprivredna politika.

zaštiti temeljnih fenomena unutar nacionalnih parkova u okviru planiranja turističkog razvoja zemlje donese promjene i u odnosu turističke politike prema baštinskim sklopovima jer te teme idu uvijek ruku pod ruku. U tom se smislu može predvidjeti da će turistička politika u Hrvatskoj s prihvaćanjem EZP-a ući u fazu pojačane regulacije tako da će se jače povezati Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije i Ministarstvo turizma i sporta, što ponovo potvrđuje tezu o prilagodbi nacionalnog sustava izvršne vlasti kontekstu EZP-a. Ako taj smjer izostane, radit će se prije o nerazumijevanju razvojnog konteksta u koji je ušao EU negoli o opravdanim turističkim razvojnim izborima.

Zaključak

Temeljem analize sekundarnih izvora podataka objašnjena je struktura i dinamika epohalnog zaokreta koji je već započeo u EU-u, a koji je potaknut donošenjem EZP-a 2019. godine, te vodstvo koje u tom procesu iskazuje EK. Pokazano je da se EZP u bitnom veže za daljnju evoluciju EU-a, stoga je bez obzira na svoj neobvezujući normativni kôd politički i institucionalno direktivan iz tri razloga. Prvo, zato što postavlja ciljeve koji se mjere u odnosu na 1990. godinu markirajući tako svoj regulatorni horizont za političke početke EU-a. Drugo, zato što implementacijske mehanizme EZP-a ugrađuje kroz koncept socijalno-tržišnog gospodarstva u pravni sustav svih država članica EU-a. Zato implementiranje EZP-a ostaje vjerno ideji konkurentskog tržišnog natjecanja, ali ima naglašena socijalna obilježja s namjerom da, u okviru zelene tranzicije, stare i nove članice EU-a dobiju jednaku šansu te da ona bude inkluzivna za sve društvene strukture unutar EU-a. Treće, zato što EZP prate masivne financijske alokacije koje su već dio EU proračuna te se obavezno koriste u svim zemljama članicama EU-a jer su vezane za uredbe. Te tri činjenice upućuju na visoko strukturirani karakter EZP-a i jasno upućuje na zaključak da EZP podrazumijeva i transnacionalnu evoluciju države koju predvodi EK. Iako se rad nije u većem dijelu bavio temom turizma i zaštite prostora, on je jasno naznačio da će transformacija koja je već na djelu na teritoriju EU-a imati bitan utjecaj na tu ekonomsku aktivnost. Stavljajući u prvi plan dekarbonizaciju, EZP izravno povezuje ekonomiju s prihvatljivim oblicima razvoja te politiku upravljanja prostora s rastućom važnosti zaštite prostora. U uvjetima takve promjene prioriteta na primjeru Hrvatske dokazuje se da će nacionalna turistička politika morati promijeniti elemente destinacijskog upravljanja koji dovode do prekomjernog turizma na prvom mjestu u sustavu nacionalnih parkova, a radi zaštite bioraznolikosti. To podrazumijeva prihvaćanje određene mjere državne intervencije u nacionalni društveno-politički sustav, što se dosad smatralo neprikladnim. Napokon, valja istaknuti da je institucionalno razumijevanje EZP-a veoma složen zadatak jer je njegova struktura usklađena sa složenim razvojnim i kohezivskim politikama EU-a. Iako je intencija rada bila opisati utjecaj i institucionalni značaj EZP-a na najjednostavniji mogući način, njegova složenost ipak rezultira uporabom velikog broja pokrata te pozivanje na veliki broj uredbi i drugih dokumenata, što bi možda moglo otežati čitljivost. Ta činjenica simbolično upu-

čuje na zaključak da će institucionalna prilagodba duhu EZP-a u svim državama članicama biti mukotrpan proces za koji će, osim političke volje, trebati mnogo administrativnog i upravnog znanja unutar javnoga sektora. Osobito će složeno biti provesti transformativne zahvate do kraja trenutno važećeg Višegodišnjeg proračunskog okvira 2021. – 2027. godine jer u Hrvatskoj, kao najmlađoj članici EU-a, europska institucionalna kultura još nije do kraja usvojena u nacionalnom javnom sektoru. No bez obzira na očekivana kašnjenja u razumijevanju dubine epohalne promjene koja je na europskom kontinentu započela transnacionalnim prihvaćanjem EZP-a, u radu je istaknuta institucionalna veza između Ministarstva zaštite okoliša i zelene tranzicije i Ministarstva turizma i sporta koja bi kroz afirmaciju koncepta bioraznolikosti mogla ubrzati prihvaćanje duha EZP-a u hrvatskim socioekonomskim okvirima. Zaključno, može se reći da rad ima brojna ograničenja među kojima su manjak znanstvene literature o institucionalnim aspektima prilagodbe novom razvojnom smjeru koji je unutar EU-a inauguriran EZP-om te nedostatak financijskih sredstava i vremenskog okvira za provođenje empirijskih istraživanja. Ipak, rad pridonosi razumijevanju značaja EZP-a u Hrvatskoj te otvara nov prostor za istraživanja institucionalne prilagodbe klimatskoj akciji koja se razvija unutar EU-a i utječe na promjene oblikovanja izvršne vlasti i tipologiju upravljanja prostorom, pa tako i turizmom u svim državama članicama, a osobito u Hrvatskoj.

Literatura

- Benson, A., Jordan, A. (2008). Environmental politics in multi-level governance systems, u: *The Politics of the Environment: A Survey*, ur. C. Okereke, London: Routledge, 87–100.
- Boromisa, A-M. (2020). *Tko će i kako provoditi Europski Zeleni Plan: Institucije i koordinacijski mehanizmi u Hrvatskoj*. Zagreb: Fridrich Ebert Stiftung.
- Cazzolla Gatti, R., Zannini, P., Piovesan, G., Alessi, N., Basset, A., Beierkuhnelein, C., Di Musciano, M., Field, R., Halley, M. J., Hoffman, S., Iaria, J., Kallimanis, A., Lövei, L. G., Morera, A., Provenzale, A., Rocchini, D., Vetaas, R. O., Chiarucci, A. (2023). Analysing the distribution of strictly protected areas toward the EU2030 target, *Biodiversity and Conservation*, 32, 3157–3174. <https://doi.org/10.1007/s10531-023-02644-5>.
- European Commission (2014). *A Policy Framework for Climate and Energy in the Period from 2020 to2030*. COM (2014) 15 final, 22 January.
- Golubić, S., Maranić, Z., Rupiće, M. (2023). Utjecaj razvoja turizma na upravljanje zaštićenim prirodnim područjima hrvatskog Jadrana i oblikovanje krajobraza, u: *Turizam i stanovanje*, ur. N. Bašić i S.Poljanec-Borić. Zagreb: HAZU, 13–30.
- Ivandić, N., Telišman-Košuta, N., Turk, S. (2023). Turističko zauzimanje građevinskih područja naselja: Izazov razvoja turističkih mjesta u Hrvatskoj, u: *Turizam i stanovanje*, ur. N. Bašić i S.Poljanec-Borić. Zagreb: HAZU, 13–30.

- Jordan, A. J. i Moore, B. (2020). *Durable by Design? Policy Feedback in a Changing Climate*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Marklund, P. O., Samakovlis, E. (2007). What is driving the EU burden-sharing agreement: Efficiency or equity?, *Journal of Environmental Management*, 85 (2), 317–329.
- Matišić, M., Pejnović, D. (2015). Uzroci i posljedice zaostajanja Istočne Hrvatske u regionalnom razvoju Hrvatske, *Hrvatski geografski glasnik*, 77 (2), 101–140.
- Official Journal of the European Union (2021f) Regulation (EU) 2021/1229 of the European Parliament and of the Council of 14 July 2021 on the public sector loan facility under the Just Transition Mechanism.
- Poljanec-Borić, S. (2023). Tourism, National Parks, and Climate Change: Is There a Need for an EU Directive on Over-Tourism?, u: *Economic and Social Development 99th International Scientific Conference on Economic and Social Development, Plitvice Lakes, 15-16 September, 2023. Book of proceedings*, ur. M. A. Omažić, I. Pihir i M. Machrafi, Varaždin: Vadea – Varaždinski ured za razvoj i poduzetništvo i Sveučilište Sjever, 137–146.
- Scott, W. R. (2014). *Institutions and Organizations: Ideas, Interests, and Identities*, Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.
- Schimmelfennig, F. i Sedelmeier, U. (2004). Governance by conditionality: EU rule transfer to the candidate countries of Central and Eastern Europe, *Journal of European Public Policy*, 11 4, 661–679. DOI: 10.1080/1350176042000248089.
- Sikora, A. (2021). European Green Deal – legal and financial challenges of the climate change. *ERA Forum*, 21, 681–697. <https://doi.org/10.1007/s12027-020-00637-3>
- Šimunić Buršić, M., Obad-Šćitaroci, M. (2013). Prostorni planovi nacionalnih parkova Ante Marinovića-Uzelca, *Prostor*, 2 (46), 235–418.
- Vela Almeida, D., Kolinjivadi, V., Tomaso, F., Brototi, R., Herrera, H. M., Veccioni Gonçalves, M., Van Hecken, G. (2023). The “Greening” of Empire: The European Green Deal as the EU first agenda, *Political Geography*, 105, 102925: 1–10, <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2023.102925>.
- Wolf, S., Teitge, J., Mielke, J., Schutze, F., Jaeger, C. (2021). The European Green Deal – More Than Climate Neutrality, *Intereconomics*, 56, 99–107. <https://doi.org/10.1007/s10272-021-0963-z>

Internetski izvori

- Ambassade de France (2023). Press release issued by the presidency of the Republic. Dostupno na: <https://uk.ambafrance.org/Composition-of-the-new-Government-announced> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Bürgin, A. (2023). Chapter 2: The European Commission: a climate policy entrepreneur. U: *Handbook on European Union Climate Change Policy and Politics*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved Sep 6, 2024, from <https://doi.org/10.4337/9781789906981.00013>

- European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency (2024). Life Programme. Dostupno na: https://cinea.ec.europa.eu/programmes/life_en (pristupljeno 10. siječnja 2024.)
- European Commission (2019). Communication from the Commission: The European Green Deal. Dostupno na: https://commission.europa.eu/publications/communication-european-green-deal_en (pristupljeno 9. rujna 2023.)
- European Commission (2020a). The European Green Deal Investment Plan and Just Transition Mechanism explained. Dostupno na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_20_24 (pristupljeno 23. rujna 2024.)
- European Commission (2020b). Biodiversity strategy for 2030. Dostupno na: https://environment.ec.europa.eu/strategy/biodiversity-strategy-2030_en (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- European Commission (2021). NextGenerationEU. Dostupno na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/eu-borrower-investor-relations/nextgenerationeu_en (pristupljeno 10. siječnja 2024.)
- European Commission (2023a). A European Green Deal. Retrieved from: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (pristupljeno 31. kolovoza 2023.)
- European Commission (2023b). Types of EU Law. Retrieved from: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en (pristupljeno 3. rujna 2023.)
- European Commission (2024). What is EU ETS?. Dostupno na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/what-eu-ets_en (pristupljeno 19. rujna 2024.)
- European Sources Online (2020). Council Regulation (EU, Euratom) 2020/2093 laying down the multiannual financial framework for the years 2021 to 2027. Dostupno na: <https://www.europeansources.info/record/council-regulation-eu-euratom-2020-2093-laying-down-the-multiannual-financial-framework-for-the-years-2021-to-2027/> (pristupljeno 10. siječnja 2024.)
- European Council (2019). European Council meeting (12 December 2019) – Conclusions. Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/media/41768/12-euco-final-conclusions-en.pdf> (pristupljeno 18. rujna 2024.)
- European Council (2024). Dostupno na: <https://www.consilium.europa.eu/en/european-council/>. (pristupljeno 19. rujna 2024.)
- European Environment Agency (2024). Burden Sharing. Dostupno na: <https://www.eea.europa.eu/help/glossary/eea-glossary/burden-sharing> (pristupljeno 19. rujna 2024.)
- European Parliament (2024a). European Parliament 2019 – 2024. Dostupno na: <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2019-2024/constitutive-session/> (pristupljeno 21. rujna 2024.)

- European Parliament (2024b). European Parliament 2024 – 2029. Dostupno na: <https://results.elections.europa.eu/en/european-results/2024-2029/> (pristupljeno 21. rujna 2024.)
- Government of the Czech Republic (2024). Scope of the ministries. Dostupno na: <https://vlada.gov.cz/en/clenove-vlady/ministerstva/> (pristupljeno 16. rujna 2024.)
- Federal Chancellery Republic of Austria (2024). Ministers and State Secretaries. Dostupno na: <https://www.bundeskanzleramt.gv.at/en/federal-chancellery/the-austrian-federal-government/ministers.html> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Italian Government (2024). Ministries. Dostupno na: <https://www.governo.it/en/i-ministeri> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Lai, O. (2022). Italy makes protecting the environment part of its Constitution. Dostupno na: <https://earth.org/italy-makes-protecting-the-environment-part-of-its-constitution/> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Official Journal of European Union (2012). Consolidate version of the Treaty on European Union. Dostupno na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0023.02/DOC_1&format=PD (pristupljeno 1. rujna 2023)
- Official Journal of the European Union (2020). Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment, and amending Regulation (EU) 2019/2088. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)
- Official Journal of the European Union (2021a). REGULATION (EU) 2021/1153 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 7 July 2021 establishing the Connecting Europe Facility and repealing Regulations (EU) No 1316/2013 and (EU) No 283/2014. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1153&qid=1704742208479> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)
- Official Journal of the European Union (2021b) Regulation (EU) 2021/523 establishing the InvestEU Programme and amending Regulation (EU) 2015/1017. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/523/oj> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)
- Official Journal of the European Union (2021c). Regulation (EU) 2021/695 establishing Horizon Europe – the Framework Programme for Research and Innovation, laying down its rules for participation and dissemination, and repealing Regulations (EU) no 1290/2013 and (Eu) No 1291/2013. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32021R0695> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)

- Official Journal of the European Union (2021d). Regulation (EU) 2021/783 establishing a Programme for the Environment and Climate Action (LIFE) and repealing Regulation (EU) no 1293/2013. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32021R0783> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)
- Official Journal of the European Union (2021e) Regulation (EU) 2021/1056 of the European Parliament and of the Council of 24 June 2021 establishing the Just Transition Fund. Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1229&qid=1704742825812> (pristupljeno 8. 1. 2024.)
- Ministarstvo gospodarstva RH (2024). Kyotski protokol. Dostupno na: <https://mingo.gov.hr/o-ministarstvu1065/djelokrug-4925/klima/zastita-klime/kyotski-protokol/1883> (pristupljeno 19. rujna 2024.)
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH (2024a). LIFE projects in Croatia. Dostupno na: <https://lifeprogramhrvatska.hr/en/projects/> (pristupljeno 8. siječnja 2024.)
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja RH (2024b). Zaštićena područja. Dostupno na: <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/zasticena-podrucja/1188> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Republic of Slovenia (2024). Ministries. Dostupno na: <https://www.bundesskanzleramt.gv.at/en/federal-chancellery/the-austrian-federal-government/ministers.html> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Rayner, T., Szulecki, K., Jordan, A. J., i Oberthür, S. (2023). „Chapter 1: The global importance of EU climate policy: an introduction”. U: *Handbook on European Union Climate Change Policy and Politics*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing. Retrieved Sep 6, 2024, from <https://doi.org/10.4337/9781789906981.00011>
- The Danish Parliament (2024). The Government. Dostupno na: <https://www.thedanishparliament.dk/en/members/the-government> (pristupljeno 11. siječnja 2024.)
- Službeni list EU C270/2 7.7.2021. Europski zeleni plan, Rezolucija Europskog parlamenta od 15. siječnja 2020. o europskom zelenom planu (2019/2956(RSP)) (2021/C 270/01). Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX:52020IP0005> (pristupljeno 13. rujna 2024.)
- Službeni list EU, L 234/1, 97.2021. UREDBA (EU) 2021/1119 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA od 30. lipnja 2021. o uspostavi okvira za postizanje klimatske neutralnosti i o izmjeni uredaba (EZ) br. 401/2009 i (EU) 2018/1999 („Europski zakon o klimi”). Dostupno na : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1119> (pristupljeno 13. rujna 2024.)

Statista (2023a). Share of travel and tourism's total contribution to GDP in European Union member countries (EU 27) and the United Kingdom (UK) in 2019 and 2022. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/1228395/travel-and-tourism-share-of-gdp-in-the-eu-by-country/> (pristupljeno 31. kolovoza 2023.)

Statista (2023b). Total contribution of travel and tourism to GDP in Europe in 2019 and 2022. Dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/617528/travel-tourism-total-gdp-contribution-europe/> (pristupljeno 31. kolovoza 2023.)

Wikipedia (2024a). Constitutional Government of Portugal. Dostupno na: [https://en.wikipedia.org/wiki/XXIV_Constitutional_Government_of_Portugal#:~:text=It%20was%20sworn%20in%20on,the%20Democratic%20Alliance%20\(AD\).](https://en.wikipedia.org/wiki/XXIV_Constitutional_Government_of_Portugal#:~:text=It%20was%20sworn%20in%20on,the%20Democratic%20Alliance%20(AD).) (pristupljeno 16. rujna 2024.)

Wikipedia (2024b). Government of Hungary. Dostupno na: https://en.wikipedia.org/wiki/Government_of_Hungary (pristupljeno 16. rujna 2024.)

TOURISM, PROTECTION AND SPACE: IMPACT OF THE EUROPEAN GREEN DEAL ON THE INSTITUTIONAL EVOLUTION OF THE CROATIAN GOVERNMENT

Abstract

The paper demonstrates the impact of the European Green Deal on the institutional evolution of executive power in Croatia. First, the rise of the “green agenda” from a marginal political topic to the central cohesive policy of the European Commission is analysed. Also, the investment and regulatory frame accepted on the EU – 27 level is described. The description shows that the European Green Deal, through the top-down pressure, affects member states, including Croatia. The recent formation of the Ministry of Environmental Protection and Green Transition in Croatia, coupled with the analysis of executive power in a convenience sample of the governments of EU member states, is considered proof that the implementation of the European Green Deal into the institutional setting of EU member states has been completed in only 5 years. The article specifically addresses the importance of the biodiversity concept and its impact on the evolution of tourism policy in Croatia. The conclusion offers a comment on the limitations of the research and suggestions about the changes of tourism policy in Croatia.

Keywords: *European Green Deal, institutions, evolution, tourism, protection, Croatia*

